

a Szabadulógyakorlat című novella hőse, aki rettenve tapasztalja meg „a pusztulás alattomos beszivárgását a testbe”, majd épp a természetközelségnek, a meditációnak, az „újraképzelt könnyűségnek” köszönhetően képes felülemelkedni a dolgokon, megtalálni a nyugalmat, megszeretni önmagát, ezzel megőrizve a lélek kortalanságát. Idáig azonban hosszú út vezet. Erről tanúskodnak a „hollónovellák”, melyeknek hősei kívülállóknak, csúfnak, sikertelennek és boldogtalannak érzik önmagukat, képtelennek a társadalomba való beilleszkedésre: „Holló vagyok az énekesek közt, torokhangon kurrogva dúdolgom a sötétség dalát. Ismerem minden szerteágazó lehetőséget, az okok és okozatok végtelen láncolatát ismerem, mert öreg vagyok már, forgószelek, katasztrófák túlélője, tudás őrzője, vészmadár” – kesereg a Holló című novella narrátora, aki sokak traumáját fogalmazza meg, amikor arról beszél, hogy „amióta az eszem tudom, vágytam rá, hogy másmilyen legyek”, mivel „nem tudom magam hiánytalanul beletapasztani a világba”. A beilleszkedési képtelenség, az önmagunkkal való elégedetlenség azonban visszájára fordítható életérzés, amely apránként kiépített önismerettel és más szemléletmóddal az előnyünkre is fordítható: „ráfekszünk a szélre, otthon vagyunk az ég alatt. Rálátunk a világra, mélységét-magasságát bejárjuk, károgásunk a szabadság dala” – fogalmazza meg a Holló-narrátor önnön megnyert lelki békéjének a titkát, mely abból a felismerésből fakadt, hogy az ember számára a legfontosabb tapasztalás otthon lenni a világban, otthon a testben. A Szabadulógyakorlat novelláinak talán ez a legszebb és legfontosabb tanulsága.

(Szabó T. Anna: Szabadulógyakorlat, Magvető, Budapest, 2021)

CSÍK MÓNIKA

Mosdótálak és mosdatlan szájak

A kis Mozart, a nagy Mozart is velejéig iszonyodott a trombitától. Velőtrázó, harsány hangjától. Talán nem is írt erre a hangszerre darabot, hacsak egyet talán. Egyszer apja – azzal a szándékkal, csak beletörheti fiát, ismerné fel a réztölcsér titkát – arra kényszerítette a legénykét, hallgassa a katonazene tábornokát: Wolfgang Amadeus/Gottfried ohne zsenír ájultan csuklott össze rövid néhány perc után.

Ez jutott eszembe, ki tudja miért Debreczeny György „ne fából legyen a trombita” című versének olvasása közben. Talán még sem ok nélkül, költőnk ebben az immár tizenötödik kötetében is azt bontakoztatja egyre bőszesebbé és teljesebbé, ami a mindennapokban avagy máskor az életben megrökönyödést vált ki, tehát derűtséget okoz, megneveltet, de legalábbis mosolyt csal az arcunkra. Teszi pedig ezt egyre mesteribben.

Habár a szerző a kötet címében boxmeccsre invitál (Három menetben) és kizárja, hogy hagyományait ezúttal is követné (ld.: kollázs nélkül), mégis az általa oly professzionálisan művelt nyelvi/verseléses kollázs-eljárást alkalmazza egyre-másra. Lett légyen éppen ezzel megörvendeztetve régi vagy újdondász olvasóját.

Humorban, groteszkben vagy iróniában biztos kezű mint mindig – ja persze jó könyvtáros gyanánt és pszichiátriai műintézményekben szerzett munka- és élettapasztalata révén hihetnének is, hogy ez könnyen megy neki: vicceskedik, vicceskedik ugyan, a dolgok állásának/folyásának feltárt fanyarjai, fanyarkái mégis mélyebbre világítanak a lélekbe: a dráma megmarad. Mert a trombitától el kell ájulni!

Debreczeny György e könyvét tehát tegye le, majd vegye fel olvasója vagy le se tegye, míg bírja. A három menetet, az egyet, avagy egy-egy ciklust, blokkot. Élmény lesz az anyag. Nyelvi leleményei most is meggyőzőek. Elmés szó- és logikai játékaik remekül működnek.

Ahogy az indifferens fogalmakat, szó szerkezeteket egymáshoz rendeli – egyszerre lep meg, de egyúttal eszméltet; eléri, hogy tetsszen annak, aki alkalmas az efféle befogadásra. Szinonimákkal, homonimákkal, morfológiai hasonlóságokkal operál, összekever és összekapcsol fogalmakat, köznyelvi metaforákat, ami által verseiből ismerős koboldok pattannak elő, behúznak egyet, mégis komáink maradnak.

Ezek a versek is többségükben sajátlagos lírai kollázsok; olyanok, amelyeket akár amolyan szillogizmusnak, talán szillogizmusimitációknak is vehetünk, ekként farzsebünk helyett valamely beljebb eső zsebbe rakva el, mint ami fontosabb, mint amit átmenetileg akarnánk magunknál hordani. Még annak ellenére is így van ez, hogy a darabok közül igen sokon látszik, alkalmi ötlet, invenció eredményei, miközben hatásukban úgy bőrsődnek meg, mint a néhai jampik kész tejbepapíjai, amit apává komolyodva porontyuk elé tolnak egy régi vagánykodó duma kíséretében.

Ja, kérem, a jó könyvtárosnak könnyű: hitelesíteni tudja magát ezer és egy eszközzel, hova tovább módszerrel. Debreczeny György diszkréten nyilvánítja ki, milyen kulturális közeggel tart közösséget. Utalásai, hivatkozásai, reflexiói, változatos „gesztusai” gazdag névsort olvasnak bele ebbe a rendhagyó boxmeccsbe. A ringben ugrál, benne egy horogban, bal egyesben három menetben át (vagy csak az elsőben meg az utolsóban?) Abe Kobo, József Attila, Kassák, Mauriac, Akutagava, Bulgakov, N. Czirok Ferenc, M. Proust, Ginsberg, Eliade, Pekka Lounella, sőt Susana Milar is.

Egyedi haikui, bábhaikui a második ciklus törzsanyagát teszik ki. Kicsit oroszos, kicsit a kilencven előtti kommunikációs szlengekkel, szövegreflexekkel találkozunk. Összekacsintásként? Utalva a divatos retróra – múltba/távolba „örökíteni” az adott szövegtestet?

Annyira jók ezek a Debreczeny-haikuk, valamint a többsorosok vagy csokorba szedetttek, hogy még a némiképp pesties keresetlenséget, há-

nyaveti utcaszlengeket is meg lehet bocsátani adott opusnak, még tovább menve, a költőnek.

Debreczyt lehet könnyelműen és egyszerűsítve abszurd szerzőnek elhinni, de többről van szó: az ő mélysége – más közelítéssel, meggyőző lírikusi „bája” – abban ragadható meg inkább, amilyen módon az örökzöld édes-fanyar érzeménye benne tud lenni a jó kedvű, város nevelte kisember füttyörészéseiben, különösen elengedett, dűnnyögős motyogásában.

A tartalmiakon túl hiba lenne kihagyni a kötet egyéb méltatnivalóit is. Elismerés illeti a szerkesztőt, Köves Istvánt, valamint a kötet rangrejtett arculattervezőjét. A borító és a belbecs könyvészeti megoldásai egyaránt szimpatikusá teszik a könyvet.

(*Debreczy György: Három menetben, kollázs nélkül – AJTéka Kiadó, 2020, Szeged*)

KILIÁN LÁSZLÓ

A(z el)rejtettség metafizikája

Fodor Ákos és Díner Tamás képek és szavak hangulatát adják a közös kötetbe, melynek elsődleges sajátossága a pillanat megragadása, a pillanatban megragadás. A haikuk egyszerre élesítve és a témahatárokat elmosva jelennek meg. A haiku, a verselés művészetének talán lehető leg-rövidebb formája, ezerféle tartalommal és pontossággal válogatott szavak egysége. A vizuális és a szóbeli pillanat megformálásának egyszerűséget és művésziességet egyaránt tükröző példája ez a kötet is. A képi-verbális összehatás Fodor sugallatában nemcsak önmagához, hanem az emberekhez is szól, és figyelmeztet: „nagyon figyelj, mert a világot / *teszed is azzá*, aminek látod” (*Metaoptika*). A kötet összesen háromszáz példányban jelent meg.

A versek a mindennapi életből vett jelenetek. A másik és a szerelem köre épülő taktusok, etűdök, belső dallamok egységeit Fodor egyszerre tartja a valóságban, a földön és a lélekben, de a lélek másik világában is. Témáiban szándékosan jelenik meg sajátos paradoxon: „fölkereslek, hogy / ne kelljen rádöbbedned: / magamra hagytál” (*Társasélet*). Ez a versvilág igazán csak szavak nélkül kibontható, belül érezhető és értékelhető. Ezért „szerelemről és / tengerről igazán csak / hallgatni tudok” (*Vallomás*) – írja Fodor. Itt Díner Tamás képe (*Tengerpart februárban*) illusztrálja is a szöveget, szimbolikusan, távlatokban beszélve tovább a verset. A szerelem és a másik egyszerre véges és végtelen, emberi és éteri. Nyugalmat áraszt, a realizálás és a felfedezés, a pillanat és az örök igazságok felfedezésének belenyugvását, a válasz megtalálásával járó megnyugvást: